

ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISHGA O'RGATISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Mustanova Feruza

Jizzax viloyati Paxtakor tumani

4-umumta'lim maktabi boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada o'quvchilarga atrof-muhitni muhofaza qilishga o'rgatishning nazariy, pedagogik va metodik asoslari keng yoritilgan. Ekologik tarbiyaning mazmuni, maqsadi, vazifalari chuqur tahlil qilinib, ekologik madaniyatni shakllantirishning samarali yo'llari ko'rsatib berilgan. Shuningdek, boshlang'ich ta'lim bosqichida ekologik ong va kompetensiyalarni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni asoslab berilgan. Amaliy mashg'ulotlar va darsdan tashqari faoliyatlarning ahamiyati ilmiy jihatdan izohlangan.

Аннотация

В статье подробно раскрываются теоретические, педагогические и методические основы обучения учащихся охране окружающей среды. Анализируются цели, задачи и содержание экологического воспитания, а также эффективные пути формирования экологической культуры. Особое внимание уделяется развитию экологического сознания и компетенций на основе современных педагогических технологий.

Abstract

This article explores the theoretical, pedagogical, and methodological foundations of teaching environmental protection to students. It analyzes the goals, objectives, and content of environmental education and highlights effective ways of developing ecological culture. The role of modern pedagogical technologies in fostering ecological awareness and competencies is also discussed.

Kalit so'zlar

Atrof-muhit, ekologik tarbiya, ekologik ong, ekologik madaniyat, barqaror rivojlanish, ekologik kompetensiya, pedagogik texnologiyalar.

Kirish

XXI asrda insoniyat oldida turgan eng dolzarb muammolardan biri ekologik muammolardir. Iqlim o'zgarishi, global isish, suv resurslarining kamayishi, atmosfera havosining ifloslanishi, tuproq degradatsiyasi va biologik xilma-xillikning yo'qolishi inson faoliyati natijasida yuzaga kelmoqda.

Mazkur muammolarni bartaraf etishda faqat texnologik yondashuv yetarli emas. Eng muhim omillardan biri — ekologik ong va madaniyatga ega shaxsni

tarbiyalashdir. Shu nuqtai nazardan ta'lim tizimi, ayniqsa boshlang'ich ta'lim bosqichi ekologik tarbiyaning asosiy poydevori hisoblanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik bilimlarni shakllantirish orqali kelajakda tabiatga ehtiyotkorona munosabatda bo'ladigan, mas'uliyatli fuqarolarni tarbiyalash mumkin.

Ekologik tarbiyaning nazariy asoslari

Ekologik tarbiya — bu o'quvchilarda tabiatga ongli munosabat, ekologik tafakkur va mas'uliyat hissini shakllantirishga qaratilgan uzluksiz pedagogik jarayondir.

Ekologik tarbiyaning asosiy maqsadi:

- Tabiat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni anglash;
- Ekologik muammolarni tushunish va ularni oldini olish ko'nikmalarini rivojlantirish;

- Barqaror rivojlanish g'oyalarini singdirish.

Ekologik tarbiyaning asosiy vazifalari:

- Ekologik bilimlarni shakllantirish;
- Ekologik tafakkurni rivojlantirish;
- Amaliy ko'nikmalarni hosil qilish;
- Ekologik mas'uliyatni tarbiyalash.

Ekologik tarbiya boshqa tarbiya yo'nalishlari — axloqiy, estetik va mehnat tarbiyasi bilan chambarchas bog'liqdir. Tabiatga mehr insonning ma'naviy kamolotini belgilovchi muhim omillardan biridir.

Ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari

Ekologik madaniyat — bu shaxsning tabiatga ongli, ehtiyotkor va mas'uliyatli munosabatini ifodalovchi integrativ sifatdir.

Ekologik madaniyat tarkibiy qismlari:

- Ekologik bilim
- Ekologik ong
- Ekologik xulq-atvor
- Ekologik faoliyat

Boshlang'ich ta'lim jarayonida ekologik madaniyatni shakllantirishda quyidagi yondashuvlar samarali hisoblanadi:

1. Ko'rgazmalilik prinsipi

Tabiat obyektlarini bevosita kuzatish orqali o'quvchilar bilimni tez va samarali o'zlashtiradi.

2. Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv

O'quvchilar ekologik faoliyatga jalb qilinadi.

3. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim

Har bir o'quvchining individual xususiyatlari hisobga olinadi.

Ta'lim jarayonida samarali metod va texnologiyalar

Zamonaviy ta'limda ekologik tarbiyani samarali tashkil etish uchun interaktiv metodlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Muammoli ta'lim metodi

O'quvchilarga real ekologik muammolar taqdim etiladi va ularni hal qilish yo'llari izlanadi.

Loyiha metodi

“Maktabimizni yashil hududga aylantiramiz” kabi loyihalar orqali o'quvchilar amaliy faoliyat olib boradi.

Integratsiyalashgan ta'lim

Ekologik bilimlar turli fanlar bilan bog'lanadi:

- Ona tili
- Matematika
- Tasviriy san'at
- Tabiiy fanlar

Amaliy mashg'ulotlar:

- Daraxt ekish
- Gullarga parvarish
- Chiqindilarni saralash
- Suvni tejash

Bu jarayonlar o'quvchilarda ekologik xulq-atvorni shakllantiradi.

Ekologik kompetensiyalarni rivojlantirish

Kompetensiyaviy yondashuv zamonaviy ta'limning asosiy talabi hisoblanadi.

Ekologik kompetensiya quyidagi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi:

- Axborotni tahlil qilish
- Ekologik muammolarni aniqlash
- Qaror qabul qilish
- Amaliy faoliyat yuritish

O'quvchilarning kundalik hayotdagi oddiy odatlari (suvni tejash, chiqindini tashlash madaniyati) ekologik kompetensiyaning shakllanganligini ko'rsatadi.

Darsdan tashqari faoliyatning ahamiyati

Ekologik tarbiya samaradorligini oshirishda darsdan tashqari tadbirlar muhim rol o'ynaydi:

- Ekologik ekskursiyalar
- “Yashil makon” aksiyalari
- Ekologik haftaliklar
- Tanlovlar va viktorinalar

Bunday tadbirlar o'quvchilarning:

- Ijtimoiy faolligini
- Jamoaviylik ko‘nikmalarini
- Tashabbuskorligini rivojlantiradi

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar roli

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ekologik ta’lim samaradorligini oshiradi.

Asosiy vositalar:

- Multimedia taqdimotlar
- Videoroliklar
- Virtual ekskursiyalar

Interaktiv metodlar:

- “Aqliy hujum”
- “Klaster”
- “B-B-B”
- Debatlar

Bu metodlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini va muammoli vaziyatlarga yechim topish qobiliyatini rivojlantiradi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ekologik tarbiya:

- o‘quvchilarda ongli munosabatni shakllantiradi;
- tabiatni muhofaza qilishga doir amaliy ko‘nikmalarni rivojlantiradi;
- barqaror rivojlanish g‘oyalarini mustahkamlaydi.

Boshlang‘ich ta’limda ekologik tarbiya samarali yo‘lga qo‘yilsa, bu kelajakda ekologik muammolarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Atrof-muhitni muhofaza qilishga o‘rgatish — zamonaviy ta’lim tizimining muhim ustuvor yo‘nalishidir.

Ekologik tarbiya orqali:

- ekologik ongli shaxs shakllanadi;
- jamiyatda ekologik madaniyat yuksaladi;
- barqaror rivojlanish ta’minlanadi.

Nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash ekologik ta’lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Atrof-muhitni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. Ekologiya asoslari. Toshkent – 2021.
3. Pedagogika nazariyasi va tarixi. Toshkent – 2020.
4. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent – 2022.
5. Tabiiy fanlar darsligi. Toshkent – 2022.